

Міністерство юстиції України
Програма Розвитку ООН в Україні
Програма рівних можливостей ПРООН

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

**Міністерство юстиції України
Програма Розвитку ООН в Україні
Програма рівних можливостей ПРООН**

**Методичні рекомендації щодо проведення
ґендерно-правових експертиз**

Київ 2007

Це видання підготовлено в межах виконання «Програми рівних можливостей», яку впроваджує Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні. Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають погляди ПРООН чи інших організацій та закладів системи ООН. При використанні матеріалів посилання на дослідження обов'язкове. Надруковано за фінансової підтримки Програми розвитку ООН.

Автори

Марія Пасічник, радник Міністра юстиції. Методичні рекомендації щодо проведення гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів.

Костянтин Грищенко, к.ю.н., доцент Кафедри конституційного та адміністративного права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Методичні рекомендації щодо проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства.

Робоча група Міністерства юстиції України

Лідія Горбунова, заступник Міністра юстиції України

Олена Топорова, директор Департаменту соціального і гуманітарного законодавства

Яна Сорока, провідний спеціаліст Департаменту соціального і гуманітарного законодавства

Робоча група Програми рівних можливостей ПРООН в Україні

Лариса Кобелянська, керівник Програми рівних можливостей ПРООН в Україні

Ольга Аксьонова, експерт з питань захисту гендерних прав

Володимир Морський, спеціаліст з фінансових операцій

Ольга Лепушинська, спеціаліст з питань інформації та комунікації

Внутрішній рецензент ПРООН в Україні

Петро Павличенко, старший координатор Програм ПРООН в Україні

Програма розвитку ООН є глобальною мережею Організації Об'єднаних Націй в галузі розвитку, яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям в усьому світі будувати краще життя. Ми співпрацюємо з 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем в галузі розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола наших партнерів.

Світові лідери зобов'язалися виконати Цілі Тисячоліття в галузі розвитку, включно із такою всеохоплюючою ціллю як скорочення бідності вдвічі до 2015 року. Мережа ПРООН координує та допомагає країнам об'єднувати глобальні та національні зусилля, які спрямовуються задля досягнення означених Цілей. Ми зосереджуємося на допомозі країнам спільно виробити та поділитися рішеннями щодо проблем в таких сферах діяльності:

- Демократичне врядування
- Подолання бідності
- Запобігання кризи та її подолання
- Енергія та навколишнє середовище
- ВІЛ/СНІД

ПРООН допомагає країнам, що розвиваються, отримувати та використовувати технічну допомогу ефективно. У всіх видах діяльності ПРООН виступає на захист прав людини та створення рівних соціальних можливостей для жінок та чоловіків.

ISBN.....

Шановні колеги!

Програма рівних можливостей ПРООН презентує Вашій увазі „Методичні рекомендації щодо проведення гендерно-правових експертиз”.

До підготовки зазначених Методичних рекомендацій нас спонукало прийняття Верховною Радою України Закону України „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, яким запроваджуються основні засади правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Відповідно до статті 4 вказаного Закону прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 р. № 504 „Про проведення гендерно-правової експертизи”, що передбачає покладення на Міністерство юстиції функції з проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів в усіх сферах законодавства, що стосуються прав і свобод людини.

Ці Методичні рекомендації, розроблені спільно Міністерством юстиції України та Програмою рівних можливостей ПРООН, для надання допомоги працівникам Міністерства юстиції України при проведенні гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів.

Методичні рекомендації також будуть корисними для працівників інших органів виконавчої влади при розробці ними проектів нормативно-правових актів, що стосуються прав і свобод людини.

Сподіваємось, що використання запропонованих Методичних рекомендацій сприятиме ефективному проведенню гендерно-правової експертизи та вдосконаленню чинного законодавства з метою утвердження гендерної рівності у українському суспільстві.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо проведення гендерно-правової експертизи
проектів нормативно-правових актів

I. Загальні положення

1. Ці методичні рекомендації розроблені для надання допомоги у визначенні порядку проведення гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів, які подаються їх головними розробниками до Міністерства юстиції України для проведення правової експертизи, оскільки відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2006 р. № 504 «Про проведення гендерно-правової експертизи» гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів в усіх сферах законодавства, що стосується прав і свобод людини, проводиться Міністерством юстиції України як складова частина правової експертизи.

2. Виходячи з того, що гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів, обов'язковість проведення якої встановлена частиною третьою статті 4 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», передбачає згідно зі статтею 1 цього Закону аналіз проектів нормативно-правових актів, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, метою гендерно-правової експертизи є запобігання можливому прийняттю органами законодавчої та виконавчої влади, Президентом України нормативно-правових актів, які б містили заборонені дискримінаційні норми за ознакою статі, тобто сприяння утвердженню та захисту прав і свобод людини.

3. Враховуючи, що згідно зі статтею 2 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків складається з Конституції України, цього Закону та інших нормативно-правових актів, завданням гендерно-правової експертизи є вивчення, дослідження, проведення порівняльного аналізу та надання оцінки з відповідним обґрунтуванням проекту нормативно-правового акта щодо його відповідності актам законодавства, норми яких регулюють питання гендерної рівності у відповідній сфері життєдіяльності.

4. Оскільки гендерно-правова експертиза може бути проведена щодо таких проектів нормативно-правових актів, як законів, указів Президента, постанов Кабінету Міністрів України, наказів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, то слід завжди обов'язково дотримуватись встановленої статтею 8 Конституції України норми, що Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі і повинні їй відповідати, а також керуватись статтею 9 Конституції України, якою встановлено, що чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства

України, та частиною другою статті 2 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», в якій зазначено, що якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору. Крім того, експерт повинен не забувати про положення статті 1 розділу XV Конституції України, згідно з якою закони та інші нормативні акти, прийняті до набуття чинності цією Конституцією, є чинними у частині, що не суперечать їй, і що згідно Постанови Верховної Ради України від 12.09.1991 р. «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства СРСР» нормативні акти колишнього СРСР є чинними з питань, які не врегульовані законодавством України, за умови, що вони не суперечать Конституції і законам України.

5. Гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів може бути належно проведена лише при наявності у експерта відповідних знань, як у тій галузі законодавства, до якої відносяться положення проекту, так і у галузі законодавства, яке регулює питання, пов'язані з принципом забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; його незалежності та об'єктивності при проведенні порівняльного аналізу та наданні висновку з відповідною оцінкою положень проекту нормативно-правового акта.

II. Визначення актів законодавства, на відповідність яким аналізується проект

1. Вивчення проекту нормативно-правового акта для визначення його місця в певній галузі законодавства, тобто визначення сфери суспільних відносин, які пропонується ним врегулювати; встановлення всіх істотних і змістовних зв'язків проекту чи його окремих положень з нормативно-правовими актами різних галузей законодавства всіх рівнів є надзвичайно важливим елементом проведення гендерно-правової експертизи, оскільки правильна відповідь на ці питання дає можливість достовірно встановити, по-перше, чи потребує, чи не потребує проект акта проведення гендерно-правової експертизи, а по-друге, надати вичерпний перелік актів законодавства, на відповідність яким буде досліджуватись, аналізуватись та оцінюватись даний проект акта у разі, якщо його положення є предметом цієї експертизи.

2. Від належного підбору актів законодавства у зазначеному переліку та його повноти залежить всебічність проведення порівняльного аналізу, достовірність обґрунтування оцінки проекту акта та надання правильного висновку за результатом гендерно-правової експертизи.

Завжди у такому переліку обов'язково повинні бути Конституція України, оскільки вона має найвищу юридичну силу і закріплені в ній права і свободи людини є невідчужуваними і непорушними; Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», оскільки він є

спеціальним законодавчим актом, в якому встановлено вимоги по дотриманню принципу тендерної рівності та визначено напрями та способи його реалізації; відповідні міжнародно-правові акти; інші нормативно-правові акти, які, регулюючи окремі питання прав і свобод людини у певній галузі законодавства, містять норми, що стосуються предмету регулювання даного проекту і є спорідненими з ним.

3. Наприклад, якщо подано на правову експертизу проект постанови Кабінету Міністрів України, яким пропонується встановити деякі норми, пов'язані з охороною праці, то, насамперед, визначаємо, що проект постанови повинен прийматись на основі Конституції України і відповідати їй та законам України, оскільки вони мають стосовно нього вищу юридичну силу, і що він потребує гендерно-правової експертизи, оскільки в проекті постанови передбачено положення, які стосуються прав людини. Далі визначаємо, що запропоновані проектом постанови норми стосуються охорони праці при виконанні працівниками роботи, передбаченої трудовим договором, тобто проектом пропонується врегулювати окремі питання, пов'язані з трудовими відносинами. У зв'язку з цим, в перелік актів законодавства, на відповідність яким буде здійснюватись порівняльний аналіз даного проекту постанови, слід включити Конституцію України, Закони України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та «Про охорону праці», Кодекс законів про працю, оскільки відповідно до статті 4 цього Кодексу акти законодавства, які регулюють питання праці, повинні прийматись відповідно до нього. Враховуючи, що статтею 8¹ цього ж Кодексу передбачено, що якщо міжнародним договором або міжнародною угодою, в яких бере участь Україна, встановлено інші правила, ніж ті, що їх містить законодавство України про працю, то застосовуються правила міжнародного договору або міжнародної угоди, у перелік, зокрема, можуть бути включені такі міжнародно-правові акти, як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, відповідні Конвенції Міжнародної організації праці, що стосуються питань щодо умов та охорони праці, Європейська соціальна хартія тощо. Визначаємо також постанови Кабінету Міністрів України, норми яких є дотичними до положень проекту.

4. Слід пам'ятати, що не потребують проведення гендерно-правової експертизи проекти нормативно-правових актів, що не містять норм, які стосуються прав і свобод людини, тобто особистих цінностей людини у її відносинах з іншими людьми та державою, які визначені Конституцією України. Наприклад, не потребують проведення гендерно-правової експертизи проекти нормативно-правових актів, які встановлюють: правовий режим (майна, земель, прикордонний, митний); правовий статус юридичних осіб; певні правила (дорожнього руху, пожежної безпеки, природокористування); вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища, рослинного та тваринного світу; технічні або процедурні норми, тощо.

III. Спосіб проведення гендерно-правової експертизи та її суть.

1. Відповідь на запитання щодо відповідності чи невідповідності проекту нормативно-правового акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків може бути надана лише після проведення гендерно-правової експертизи, яка повинна або виявити наявність колізії, тобто певні суперечності, розбіжності, відмінності, неузгодженості положень проекту з нормами відповідних актів законодавства, які регулюють аналогічні суспільні відносини, або зафіксувати їх відсутність.

Для проведення гендерно-правової експертизи можна використовувати такий спосіб, як зіставлення формулювань положень проекту нормативно-правового акта з відповідними нормами конкретних нормативно-правових актів, на відповідність яким він досліджується і аналізується.

Для зручності самого процесу такого зіставлення застосовуються різні види порівняльних таблиць, в яких, зокрема зазначаються тексти відповідних положень проекту та актів законодавства.

2. Перш за все проект нормативно-правового акта досліджується на наявність в ньому дискримінаційних положень, які можуть передбачати, зокрема, певні утиски, обмеження, розрізнення, винятки, пільги, привілеї, переваги тощо за ознакою статі; нерівні умови для реалізації встановлених законодавством рівних прав жінок і чоловіків, якщо ці положення проекту акта унеможливають користування правами і свободами людини жінками і чоловіками на рівних, порушують їх рівний правовий статус та рівні можливості для його реалізації, що не дозволяє обом статям брати рівну участь в усіх сферах життєдіяльності.

3. Досліджується, чи не є дискримінацією за ознакою статі, наявність у проекті акта однакових норм для жінок і чоловіків, коли, можливо, варто було б застосувати в передбачених проектом випадках позитивні дії, тобто спеціальні тимчасові заходи, спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

4. Досліджується також наявність прогалин, тобто повна або часткова відсутність правового регулювання окремих суспільних відносин у межах предмета правового регулювання проекту нормативно-правового акта.

IV. Зміст та оформлення висновку за результатами гендерно-правової експертизи

1. Враховуючи, що гендерно-правова експертиза проекту нормативно-правового акта є складовою частиною його правової експертизи і передбачає також, зокрема такі ж окремі елементи правової експертизи, як надання оцінки проекту акта та її обґрунтування щодо його відповідності чи невідповідності Конституції України, іншим актам законодавства, що мають

вищу юридичну силу, міжнародним договорам України та щодо узгодженості його з актами такої ж юридичної сили, але тільки в частині забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, то оформлення висновку за результатами гендерно-правової експертизи може здійснюватись за кількома варіантами.

2. Найбільш доцільним і прийнятним є застосування **варіанту 1**, який передбачає надання результатів проведеної гендерно-правової експертизи безпосередньо у відповідному висновку за результатами правової експертизи, тобто висновок гендерно-правової експертизи оформляється як складова і невід'ємна частина висновку правової експертизи.

У цьому випадку, якщо положення проекту нормативно-правового акта є предметом гендерно-правової експертизи, у відповідних пунктах висновку за результатами правової експертизи даного проекту акта одночасно надається, в тому числі, і обґрунтована експертна оцінка щодо його відповідності чи невідповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, закріпленого у відповідних актах законодавства.

Зразок висновку за варіантом 1 додається.

3. **Варіант 2** передбачає надання висновку за результатами гендерно-правової експертизи проекту нормативно-правового акта у формі додатка до висновку за результатами правової експертизи.

У цьому випадку у висновку можна передбачити, зокрема вступну, аналітичну і підсумкову частини, в яких відповідно зазначити об'єкт та предмет експертизи; дані про експертів, які її проводили; надати обґрунтовані зауваження до кожного положення тексту проекту, або зазначити про їх відсутність; дати загальну експертну оцінку проекту акта щодо його відповідності принципу гендерної рівності.

Якщо положення проекту нормативно-правового акта є предметом гендерно-правової експертизи, то у її висновку, що йде додатком до висновку правової експертизи, також, зокрема передбачаються такі ж окремі пункти, як і у висновку правової експертизи, в яких надається експертна оцінка з відповідним обґрунтуванням щодо відповідності чи невідповідності проекту акта Конституції України, іншим актам законодавства, що мають вищу юридичну силу, міжнародним договорам України та щодо його узгодженості з актами такої ж юридичної сили, але тільки в питаннях забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Слід зазначити, що варіант 2 є менше прийнятним, оскільки його застосування фактично призводить до повтору окремих пунктів висновку правової експертизи поданого проекту та збільшення кількості документів, які додаються до проекту нормативно-правового акта для внесення його до Кабінету Міністрів України.

4. При будь-якому варіанті оформлення висновку за результатами гендерно-правової експертизи, у разі невідповідності проекту нормативно-правового акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, в кожному окремо передбаченому пункті висновку викладається

суть виявлених суперечностей, розбіжностей, неузгодженостей з обов'язковим посиланням на конкретні положення відповідних абзаців, підпунктів, частин статей, статті тощо, як самого проекту акта, так і актів законодавства України, яким він не відповідає.

5. Тут же доцільно одночасно надавати пропозиції щодо можливих шляхів доопрацювання проекту даного нормативно-правового акта з метою усунення виявлених у ньому невідповідностей принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та його удосконалення, у зв'язку з чим зазначається, які положення проекту пропонується виключити, змінити, доповнити, дати іншу редакцію. У разі наявності прогалин у проекті акта, надаються пропозиції щодо усунення цього недоліку. Може надаватися також пропозиція про доцільність розробки інших проектів нормативно-правових актів у пакеті з даним проектом акта тощо.

6. У висновку за результатами правової експертизи проекту нормативно-правового акта доцільно ввести окремий пункт під назвою «висновок гендерно-правової експертизи», в якому варто надавати загальну експертну оцінку щодо відповідності чи невідповідності проекту акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (у разі, якщо положення проекту є предметом гендерно-правової експертизи), або зазначати про те, що проект акта не потребує проведення гендерно-правової експертизи. Якщо висновок гендерно-правової експертизи оформляється додатком, то про це також зазначається у цьому пункті.

Додаток до Методичних
рекомендацій щодо проведення
гендерно-правової експертизи
проектів нормативно-правових
актів

ВИСНОВОК
Міністерства юстиції України
за результатами правової експертизи проекту

назва нормативно-правового акта

1. Головний розробник

назва органу, який розробив проект нормативно-правового акта

2. Підстави підготовки проекту акта

посилання на документ, на підставі якого підготовлено проект акта

3. Відповідність проекту акта Конституції України

в разі виявлення невідповідності проекту акта Конституції України викладається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та Конституції, а також викладаються пропозиції щодо їх усунення з врахуванням результатів гендерно-правової експертизи

4. Відповідність проекту актам законодавства, що мають вищу юридичну силу

в разі виявлення невідповідності проекту акта актам законодавства, що мають вищу юридичну силу, викладається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та актів законодавства, що мають вищу юридичну силу, а також викладаються пропозиції щодо їх усунення з врахуванням результатів гендерно-правової експертизи

5. Узгодженість проекту акта з актами такої ж юридичної сили

зазначається чи узгоджується проект з іншими актами законодавства, що мають таку ж юридичну силу; у разі виявлення колізій, зазначається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та актів законодавства, а також викладаються пропозиції щодо їх усунення з врахуванням результатів гендерно-правової експертизи

6. Відповідність проекту акта міжнародним договорам України

досліджується чи проект акта потребує проведення експертизи на відповідність міжнародним договорам; у разі виявлення невідповідностей, зазначається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та міжнародного договору, а також викладаються пропозиції щодо приведення положень проекту у відповідність до міжнародних договорів з врахуванням результатів гендерно-правової експертизи

7. Відповідність проекту акта вимогам нормопроектувальної техніки

досліджується відповідність проекту акта правилам нормопроектувальної техніки, змістовність та редакція проекту; у разі виявлення недоліків зазначається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та правил з нормопроектувальної техніки, а також викладаються пропозиції щодо їх усунення

8. Належність проекту до пріоритетних сфер адаптації законодавства України до *acquis communautaire*

зазначається інформація щодо належності чи неналежності проекту до пріоритетних сфер адаптації законодавства України до *acquis communautaire*, визначених Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженою Законом України від 18.03.2004 р. № 1629. В разі належності проекту до пріоритетних сфер адаптації, необхідно вказати, до якої саме пріоритетної сфери належить проект та зазначити, що експертний висновок на відповідність проекту акта *acquis communautaire* додається

9. Висновок гендерно-правової експертизи

надається загальна експертна оцінка за результатами гендерно-правової експертизи щодо відповідності чи невідповідності проекту акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у разі, якщо положення проекту є предметом гендерно-правової експертизи, або зазначається про те, що проект акта не потребує проведення гендерно-правової експертизи. Якщо висновок гендерно-правової експертизи оформляється додатком, то зазначається, що такий висновок додається.

10. Узагальнений висновок

зазначається можливість погодження проекту акта без зауважень або із зауваженнями. У випадку наявності зауважень лише щодо нормопроектувальної техніки, необхідно про це вказати. Якщо проект акта не відповідає Конституції України або нормативно-правовим актам вищої юридичної сили, зазначається про неможливість його погодження

11. Правову експертизу проекту нормативно-правового акта проведено

вказується назва структурного підрозділу Міністерства юстиції України, який провів експертизу проекту нормативно-правового акта

Міністр

« _____ » _____ р.
дата підпису

_____ ім'я та прізвище

Вик. _____

Тел. _____

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо проведення гендерно-правової експертизи

чинного законодавства

Ці практичні рекомендації розроблені з метою визначення порядку проведення гендерно-правової експертизи (чинного) законодавства відповідно до Конституції України та Закону України „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”.

1. Гендерно-правова експертиза чинного законодавства (далі – гендерно-правова експертиза) – це аналіз чинного законодавства, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
2. Предметом гендерно-правової експертизи можуть бути положення наступних актів чинного законодавства:
  - Конституція України;
  - Закони України
  - Постанови Верховної Ради України;
  - постанови Кабінету Міністрів України;
  - Укази Президента України;
  - накази міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.Гендерно-правова експертиза здійснюється щодо:
  - а) актів чинного законодавства, ухвалених органами державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні;
  - б) актів органів влади Союзу РСР та Української РСР, що зберігають чинність на території України відповідно до Постанови Верховної Ради України „Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства СРСР”;
  - в) багатосторонніх та двосторонніх міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України.Гендерно-правова експертиза здійснюється щодо актів чинного законодавства, що встановлюють права, свободи та обов’язки громадян або прямо чи опосередковано впливають на реалізацією громадянами своїх прав та обов’язків.
3. Метою гендерно-правової експертизи є:
  - Забезпечення на законодавчому рівні участі жінок та чоловіків у всіх сферах суспільних відносин;
  - підвищення ролі законодавства у вирішенні проблем рівності чоловіків та жінок;

- створення ефективних правових гарантій по забезпеченню рівних прав, можливостей, свобод та відповідальності, розвитку для чоловіків та жінок;
  - спрямування гендерних прав на забезпечення соціально-економічних реформ, переходу до ринкових відносин і подолання негативних тенденцій, що перешкоджають цьому процесу;
  - подолання за допомогою ефективних правових механізмів усіх форм дискримінації за гендерним принципом;
  - посилення значення правових аспектів розвитку гендерної демократії в системі соціальної демократії;
4. Здійснення гендерної експертизи нормативно-правового акту передбачає виконання наступних завдань:
- аналіз положень законодавчого акту відповідно до предмета експертизи виходячи із загальносуспільних та загальнодержавних інтересів у забезпеченні гендерної рівності в межах правової системи та як складової правової ідеології;
  - розроблення у разі необхідності пропозицій щодо внесення до законодавчого акту та/або інших пов'язаних з ним нормативно-правових актів необхідних змін і доповнень з метою забезпечення принципу гендерної рівності;
  - підготовка обґрунтованого експертного висновку з усебічною оцінкою переданого на експертизу законодавчого акта.
5. Принципами гендерно-правової експертизи законодавчих актів є:
- забезпечення прав людини;
  - відсутність правової та подолання фактичної дискримінації;
  - законність та гуманність;
  - принцип справедливості, безсторонності та неупередженості;
  - рівного доступу до можливостей реалізації прав та їх захисту;
  - рівної та диференційованої відповідальності чоловіка та жінки;
  - відповідальності держави щодо дотримання гендерної рівності.
6. Гендерно-правова експертиза може здійснюватися експертом одноособово або групою експертів.
- Здійснення гендерно-правової експертизи одноособово експертом забезпечує проведення експертизи на основі єдиних критеріїв та одноманітного тлумачення завдань експертизи та питань, що поставлені до її предмета, однак підвищує ймовірність помилок та суб'єктивного ставлення до аналізу законодавчого акту відповідно до поставлених питань та завдань аналізу та оцінки. Одноособова гендерно-правова експертиза передбачає наявність у експерта спеціальних знань як у галузі права, та і у суміжних галузях гуманітарних наук, зокрема соціальної та гендерної психології,

обізнаність із станом забезпечення гендерної рівності в на загальнодержавному рівні.

Колегіальна гендерно-правова експертиза передбачає участь у процесі проведення експертизи групи фахівців. До складу експертної групи по здійсненню гендерно-правової експертизи обов'язково залучаються фахівці в галузі права для здійснення комплексного (загального) аналізу законодавчого акту, співставлення оцінюваного законодавчого акту із іншими актам (системного аналізу) та оцінки формулювання термінів та понять, що стосуються забезпечення гендерної рівності. До проведення колегіальної гендерно-правової експертизи можуть залучатися фахівці інших спеціальностей щодо розгляду та оцінки питань соціально-гуманітарної, соціально-економічної та соціально-психологічної ефективності та наслідків реалізації положень аналізованого законодавчого акту та пропонуваніх у висновку (додатку до висновку) гендерно-правової експертизи пропозицій до аналізованого чи інших пов'язаних із ним законодавчих актів. За умови призначення та проведення колегіальної гендерно-правової експертизи бажаним є залучення фахівців різних галузей правознавства для забезпечення системності та всебічності оцінки предмета експертизи. Колегіальна гендерно-правова експертиза дає змогу забезпечити більш усебічну та об'єктивну оцінку проекту нормативно-правового акта, але під час її проведення можуть виникати труднощі, пов'язані з формулюванням єдиної думки експертів.

Колегіальна гендерно-правова експертиза призначається як правило для оцінки та аналізу положень кодифікованих нормативно-правових актів та законодавчих актів, що мають вищу юридичну силу. Гендерно-правова експертизи інших нормативно-правових актів здійснюється, як правило, одноособово.

7. Гендерно-правова експертиза здійснюється як правило один раз щодо одного законодавчого акту та передбачає повний комплексний аналіз предмета експертизи та подання обґрунтованих висновків із питань, що виносилися на гендерно-правову експертизу.
У випадку суттєвої зміни суспільно-політичних та соціально-економічних умов, що є предметом законодавчого акту, гендерно-правова експертиза якого вже проведена, а також у випадку зміни (скасування, ухвалення нових) законодавчих актів, що перебувають у безпосередніх системних взаємозв'язках із законодавчим актом, може бути призначена та проведена інша гендерно-правова експертиза із питань, що не виносилися при здійсненні попередньої гендерно-правової експертизи цього законодавчого акту.
8. Гендерно-правова експертиза законодавчих актів передбачає не лише концептуальний та системний формально-юридичний аналіз предмета експертизи та напрацювання відповідних рекомендацій з огляду на

визначення місця та ролі аналізованого законодавчого акту у системі правового забезпечення прав, свобод та обов'язків громадян.

Тому, гендерно-правова експертиза передбачає не лише підвищені вимоги до особи експерта, але й особливі етапи процедури здійснення експертизи, серед яких:

- формування гендерної чутливості експертами, що здійснюють гендерно-правову експертизу;
- з'ясування предмета регулювання аналізованого закону та суміжних галузей суспільних відносин;
- з'ясування мети (спрямованості) закону, передбачених принципових засад правового регулювання та детальний аналіз норм законодавчого акту, їх ефективності;
- формування висновків та пропозицій.

9. Перший етап гендерно-правової експертизи пов'язаний із формуванням гендерної чутливості експерта, тобто евристичної діяльності експерта з метою набуття відомостей про стан та засоби забезпечення рівності жінок та чоловіків, напрацювання особистих позицій із питань соціального та правового забезпечення гендерної рівності.

Перший етап гендерно-правової експертизи передбачає ознайомлення експерта із теорією гендерної рівності та соціальних ролей чоловіка та жінки у суспільстві. Також експерти має пам'ятати та передбачати можливість виникнення в наш час нових форм нерівності, що вимагають правового регулювання їх упередження та подолання. Експерт повинен мати усталену та аргументовану точку зору із регулювання суспільних відносин на позиціях гендерної рівності на протигагу існуючим культурним, релігійним та звичаєвим стереотипам поведінки та соціальної ролі чоловіків та жінок.

Експерт має вміти з'ясувати культурні, інституційні та організаційні перешкоди для досягнення гендерної рівності у різних сферах життєдіяльності, а особливо – щодо кола відносин, які становлять предмет досліджуваного законодавчого акту. Необхідно розуміти, які суспільні відносини, що стосуються гендерних аспектів нерівності потребують правового регулювання на даному етапі.

В межах першого етапу здійснення гендерно-правової експертизи необхідно визначитися із існуючими та можливими механізмами пом'якшення та усунення перешкод для досягнення гендерної рівності. Експерту слід ознайомитися із міжнародним досвідом правового та соціально-адміністративного забезпечення гендерної рівності у відповідних суспільних відносинах. Наприклад, в окремих країнах на подолання гендерної нерівності спрямована система жорсткого квотування, а в інших – шляхом економічного стимулювання підприємств. Це може бути досягнуто шляхом податкових пільг чи підтримуючих кредитів зі сторони держави для вирішення питань, пов'язаних із гендерною рівністю.

Відповідні спеціальні знання необхідні для з'ясування ефективності дії норм оцінюваного законодавчого акту та формування висновків та пропозицій щодо відповідності або невідповідності предмета експертизи принципам гендерної рівності та шляхів забезпечення такої відповідності.

10. Другий етап передбачає з'ясування кола суспільних відносин та сфер суспільної активності (соціальної, економічної, політичної, екологічної тощо), які є предметом аналізованого законопроекту.

Для визначення основних сфер обов'язкового правового забезпечення гендерної рівності слід звернутися до конституційного каталогу прав та свобод громадянина:

- право на життя;
- право на недоторканність та особисту свободу і безпеку, повагу честі та гідності;
- право на вільне пересування;
- право на вільний розвиток особистості;
- право на свободу віросповідання та свободу совісті;
- право на вільне поширення поглядів та право на інформацію;
- право на участь в управлінні державними справами;
- право на об'єднання та збори;
- право власності та на підприємницьку діяльність;
- право на таємницю листування та недоторканність житла;
- право на свободу праці та на належний життєвий рівень;
- право на освіту;
- право на охорону здоров'я;
- право на безпечне для життя та здоров'я довкілля
- право на захист прав.

Необхідно з'ясувати міжнародні стандарти забезпечення гендерної рівності відповідно до ратифікованих Україною міжнародно-правових документів:

- 1) Конвенція Міжнародної організації праці про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності (29.06.1951);
- 2) Конвенція Міжнародної організації праці про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі з сімейними обов'язками (23.06.1981);
- 3) Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (18.12.1979)
- 4) Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (01.01.1999);
- 5) Конвенція про політичні права жінок (31.03.1953)
- 6) Конвенція про громадянство одруженої жінки (20.02.1957)
- 7) Конвенція Міжнародної організації праці про охорону материнства (28.06.1952).

При цьому експертам слід взяти до уваги інші ратифіковані Україною конвенції у гуманітарній сфері та щодо встановлення і забезпечення прав та свобод людини. Це положення базується на рекомендації Організації об'єднаних націй, згідно із яким гендерні питання включаються в усі міжнародні конвенції та договори.

В межах другого етапу гендерно-правової експертизи необхідно здійснити співвіднесення правового регулювання суспільних відносин з потребами та шляхами забезпечення гендерної рівності у реальному житті. Важливим є виявлення ступеню ефективності реалізації норм аналізованого законодавчого акту у межах відповідних правовідносин, тобто в якій мірі за їх допомогою забезпечується гендерно-соціальний прогрес у суспільстві. Об'єктом дослідження мають бути конкретні правовідносини. При цьому слід враховувати зв'язок аналізованого нормативного регулювання із існуючими нормами міжнародного та чинного національного законодавства.

Слід враховувати лише соціально-значимі зв'язки, в яких дійсно може бути порушено принцип гендерної рівності. Наприклад, такою сферою є участь жінок у державному управлінні. Необхідно з'ясувати чи мають жінки реальний доступ до державної служби, зокрема на керівні посади; яким чином подолати диспропорцію у гендерному співвідношенні у органах представницької влади; чи можна подолати вказані проблеми із допомогою системи квотування (позитивних дій – в розумінні Закону України „Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок”). Тут можна застосувати виявлений на підготовчих та початкових стадіях дослідження досвід іноземних країн у вирішенні поставлених питань, однак із врахуванням національних особливостей побудови та функціонування сфери державного управління та участі громадян у державних справах.

Наслідком відповідного дослідження має бути констатація наявності чи відсутності положень щодо гендерної рівності у аналізованому законодавчому акті, а також, у випадку відсутності таких положень з'ясування необхідності їх наявності в законодавчому акті.

11. Третій етап гендерно-правової експертизи законодавчих актів передбачає з'ясування мети (спрямованості) аналізованого законодавчого акту, передбачених ним принципів засад правового регулювання та детальний аналіз норм законодавчого акту, ефективності їх реалізації.

Дослідження в межах третього етапу гендерно-правової експертизи має проводитись шляхом з'ясування відповідності принципів засад регулювання відносин, що є предметом аналізованого акту, принципам гендерно-правової експертизи, викладеним у п. 5 цих Рекомендацій.

Для успішного проведення експертизи необхідний безсторонній, неупереджений розгляд тексту та системних зв'язків аналізованого законодавчого акту відповідно до об'єктивних закономірностей

забезпечення гендерної рівності, що були виявлені при дослідженні, перш за все, міжнародно-правових документів у цій сфері.

В межах третьої стадії гендерно-правової експертизи норми аналізованого законодавчого акту підлягають співвіднесенню із положеннями Конституції України та Закону України „Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок”. Співвіднесення норм відбувається за алгоритмом, що враховує усі елементи гендерної рівності, а саме – рівні права, рівну відповідальність та рівні можливості. Таким чином визначені елементи гендерної рівності виступають інструментом аналізу правової норми, що є предметом гендерної експертизи.

Перш за все слід з'ясувати загальну ідею (концепцію) законодавчого акту. Експерт має виявити позиції держави щодо врегулювання суспільних відносин, що є предметом такого законодавчого акту. Експерт повинен з'ясувати перспективність реалізації положень законодавчого акту, оцінити наявність механізму реалізації його норм у частині забезпечення гендерної рівності та його ефективність.

При аналізі законодавчого акту щодо його конституційної відповідності в сфері гендерної рівності слід взяти до уваги наявність будь-яких обмежень, що стосуються прав та свобод людини, особливо щодо жінок. Гендерно-правова експертиза на третьому передбачає наявність у експерта та застосування не лише знань, що стосуються теорії гендеру, але й теорії прав людини, зокрема їх системи та гарантуючих засобів.

Якщо норма законодавчого акту та законодавчий акт в цілому за формальними ознаками відповідають елементам гендерної рівності, то таку норму або, відповідно, законопроект слід визнати гендерно-збалансованим.

У випадку, якщо нормативно правовий акт надає преференції чи безпосередньо ущемлює права жінки чи чоловіка чи створює необґрунтовані перешкоди у реалізації таких прав, а так само передбачає неспівмірні міри відповідальності за однакові правопорушення – такий законодавчий акт є гендерно-дисбалансованим.

Враховуючи процес здійснення гендерно-правової експертизи національного законодавства до ухвалення Закону України „Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок”, процес гендерно-правової експертизи щодо окремих законодавчих актів та галузей законодавства не є завершеним, а отже може буди необхідною проведення додаткової гендерно-правової експертизи в частині з'ясування відповідності законодавчих актів Закону та формулювання висновків і пропозицій щодо досягнення такої відповідності.

Призюмується, що у базовому національному законі з питань гендерної рівності визначені основні принципи та завдання та стратегічні

міжнародно-визнані напрямки забезпечення гендерної рівності у економічній, соціальній та культурній сферах суспільних відносин.

Наслідком третього етапу здійснення гендерно-правової експертизи має бути висновок про наявність у аналізованому законодавчому акті гендерно-чутливих норм та пропозиції щодо їх введення до складу законодавчого акту і відповідним обґрунтуванням.

Необхідним при здійсненні третього етапу гендерно-правової експертизи є розуміння того, що законодавча дискримінація може бути як негативною, так і позитивною. Перший вид дискримінації виявляється за формальними ознаками, внаслідок текстуального термінологічного аналізу (аналіз словоформ) та при співставленні із еталонами гендерної рівності (каталог прав, елементи гендерної рівності). Другий вид дискримінації виявити важче, він потребує детальної регламентації та може користуватися державною підтримкою у вигляді позитивних дій, або прямо передбачених гарантій для певної із статей, обумовлених їх фізіологічними особливостями та соціальною роллю.

В межах третього етапу гендерно-правової експертизи здійснюється виявлення протиріч у нормативно-правовому акті та порушення принципів системно-правового забезпечення гендерної рівності. Висновок про відповідність законодавчого акту принципам забезпечення гендерної рівності може бути одним із наступних:

- 1) ця норма або законодавчий акт в цілому гендерно-нейтральні;
- 2) ця норма або законодавчий акт є дискримінаційними;
- 3) ця норма або законодавчий акт є гендерно-дисбалансованими на користь певної статі;
- 4) ця норма або законодавчий акт не передбачають рівні можливості для обох статей.

12. Четвертий етап гендерно-правової експертизи законодавчого акту передбачає підготовку експертного висновку. Загальна гендерно-правова оцінка законодавчого акту формулюється на основі висновків по кожному з етапів гендерно-правової експертизи. Під час визначення загальної оцінки має враховуватися нерівнозначність висновків по кожному етапу гендерно-правової експертизи, що відображає рух дослідження від загального до конкретного. Більший вплив на остаточний висновок щодо того чи забезпечується законодавчим актом гендерна рівність мають результати концептуальної та детальної оцінки недискримінаційності положень законодавчого акту та факту надання рівних прав, рівних можливостей та передбачення рівних мір відповідальності, що здійснюється в межах третього етапу гендерно-правової експертизи.

Негативний характер зазначених оцінок може зумовити загальний висновок про дискримінаційний або гендерно-незбалансований характер законодавчого акту чи окремих його положень. Низька оцінка

термінології та понятійного апарату законодавчого акту в частині забезпечення гендерної рівності може обумовити висновок про необхідність внесення термінологічних поправок та редакційних змін до акту.

Результати гендерно-правової експертизи відображаються в експертному висновку, який складається з вступної, аналітичної та підсумкової частин. У вступній частині визначається об'єкт та предмет гендерно-правової експертизи, наводяться дані про експерта або групу експертів, які проводили експертизу, висвітлюються питання, що виносилися на експертизу, у разі їх постановки органом, що призначив гендерно-правову експертизу. Аналітична частина повинна містити обґрунтовані зауваження до законодавчого акту в цілому або окремих його норм за наслідками експертного дослідження за визначеними етапами його проведення, а також пропозиції щодо усунення виявлених недоліків. У підсумковій частині формулюються концептуальна та системна оцінки забезпечення законодавчим актом гендерної рівності та перспективи його ефективного реалізації. У випадку надання пропозицій щодо внесення змін у експертному висновку, такі пропозиції мають бути обґрунтовані, подані у додатках до висновку у вигляді порівняльних таблиць із поясненнями необхідності та значення пропонованих змін для забезпечення гендерної рівності.

ЗАКОН УКРАЇНИ

„Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” (витяг)

Метою цього Закону є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:
рівні права жінок і чоловіків - відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі;

рівні можливості жінок і чоловіків - рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків;

дискримінація за ознакою статі - дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків;

позитивні дії - спеціальні тимчасові заходи, спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України;

сексуальні домагання - дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування;

гендерна рівність - рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства;

гендерно-правова експертиза - аналіз чинного законодавства, проектів нормативно-правових актів, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 2. Законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків складається з Конституції України, цього Закону та інших нормативно-правових актів.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 3. Основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на:

- утвердження гендерної рівності;
- недопущення дискримінації за ознакою статі;
- застосування позитивних дій;
- забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень;
- забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків;
- підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства;
- виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері;
- захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі.

Стаття 4. Гендерно-правова експертиза

Чинне законодавство підлягає гендерно-правовій експертизі. У разі встановлення невідповідності нормативно-правового акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків висновок гендерно-правової експертизи надсилається до органу, який прийняв такий нормативно-правовий акт.

Розроблення проєктів нормативно-правових актів здійснюється з обов'язковим урахуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Проєкти нормативно-правових актів підлягають гендерно-правовій експертизі. Висновок гендерно-правової експертизи є обов'язковою складовою пакета документів, що подаються разом з проєктом нормативно-правового акта до розгляду.

Порядок проведення гендерно-правової експертизи визначає Кабінет Міністрів України.

Стаття 6. Заборона дискримінації за ознакою статі

Дискримінація за ознакою статі забороняється.

Не вважаються дискримінацією за ознакою статі:

- спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини;
- обов'язкова строкова військова служба для чоловіків, передбачена законом;
- різниця в пенсійному віці для жінок і чоловіків, передбачена законом;
- особливі вимоги щодо охорони праці жінок і чоловіків, пов'язані з охороною їх репродуктивного здоров'я;
- позитивні дії.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 12 квітня 2006 р. N 504

Київ

Про проведення гендерно-правової експертизи

Відповідно до статті 4 Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Установити, що:

гендерно-правову експертизу чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів в усіх сферах законодавства, що стосуються прав і свобод людини, проводить Міністерство юстиції;

гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів проводиться як складова частина правової експертизи.

2. Підпункт "в" пункту 16 розділу VI Тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2000 р. N 915 (Офіційний вісник України, 2000 р., N 24, ст. 994; 2004 р., N 42, ст. 2763; 2005 р., N 25, ст. 1438, N 43, ст. 2711), доповнити реченням такого змісту: "Гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів проводиться як складова частина правової експертизи".

3. Міністерству юстиції розробити та затвердити форму висновку гендерно-правової експертизи актів законодавства.

Прем'єр-міністр України

Ю. СХАНУРОВ

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

НАКАЗ

від 12 травня 2006 року N 42/5

Деякі питання проведення гендерно-правової експертизи

З метою забезпечення виконання постанови Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 року N 504 "Про проведення гендерно-правової експертизи" **наказую**:

1. Затвердити:

1.1. Інструкцію з проведення гендерно-правової експертизи, що додається;

1.2. форму висновку гендерно-правової експертизи акта законодавства, що додається.

2. Гендерно-правова експертиза проводиться структурними підрозділами центрального апарату Міністерства юстиції, визначеними відповідальними за здійснення правової експертизи:

з 1 червня 2006 року - проектів нормативно-правових актів;

з 1 січня 2007 року - чинного законодавства.

3. Департаменту соціального, трудового та гуманітарного законодавства (О. Топоровій) довести цей наказ до відома керівників структурних підрозділів центрального апарату Міністерства юстиції, визначеними відповідальними за здійснення правової експертизи.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра юстиції Горбунову Л. М., яка є координатором з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у Міністерстві юстиції.

Міністр

С. Головатий

Інструкція з проведення гендерно-правової експертизи

1. Загальні положення

1.1. Ця Інструкція визначає механізм проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів з метою встановлення їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

1.2. Завданнями гендерно-правової експертизи є:

1. проведення комплексного дослідження чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів на відповідність міжнародно-правовим актам з прав людини стосовно дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

2. підготовка обґрунтованих висновків щодо відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів;

3. запобігання прийняттю нормативно-правових актів, які містять дискримінаційні положення за ознакою статі.

2. Гендерно-правова експертиза чинного законодавства

2.1. Проведення гендерно-правової експертизи актів законодавства здійснюється з метою встановлення їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

2.2. Гендерно-правова експертиза актів законодавства проводиться згідно із щорічним планом, що затверджується координатором з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків.

План проведення гендерно-правової експертизи актів законодавства на відповідний рік формується на підставі пропозицій, що надійшли до Міністерства юстиції (Департаменту соціального, трудового та гуманітарного законодавства) протягом року, що йому передував, від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, громадян, та затверджується до 31 грудня.

2.3. У разі встановлення невідповідності нормативно-правового акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків Міністерство юстиції готує висновок гендерно-правової експертизи акта законодавства, який надсилає до органу, що прийняв такий нормативно-правовий акт.

Копія такого висновку також надсилається до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

2.4. Для здійснення гендерно-правової експертизи чинного законодавства Міністерство юстиції може залучати в установленому порядку фахівців органів державної влади, інших підприємств, установ, організацій, а також експертів міжнародних організацій, представників громадських організацій.

3. Гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів

1. Гендерно-правова експертиза проектів нормативно-правових актів проводиться як складова частина правової експертизи.

2. При проведенні гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів оцінюється відповідність проекту положенням міжнародно-правових актів у сфері прав людини в частині забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

3. Результати проведення гендерно-правової експертизи проектів нормативно-правових актів відображаються у висновку Міністерства юстиції за результатами правової експертизи проектів нормативно-правових актів, в якому робиться загальний висновок щодо відповідності положень проекту акта міжнародно-правовим актам з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. У разі невідповідності положень проекту принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків подаються пропозиції щодо можливих шляхів доопрацювання проекту.

**Директор Департаменту
соціального, трудового та
гуманітарного законодавства**

О. В. Топорова

ВИСНОВОК

гендерно-правової експертизи акта законодавства

(назва, реквізити акта та найменування органу, що прийняв такий нормативно-правовий акт)

1. Перелік міжнародних нормативно-правових актів, використаних під час експертизи

При проведенні гендерно-правової експертизи актів законодавства обов'язково використовуються: Загальна декларація прав людини, 1948 р.; Міжнародний пакт про громадські та політичні права, 1966 р.; Статут Організації Об'єднаних Націй, 1945 р.; Декларація про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок, 1967 р.; Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами, 1949 р.; Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок, 1979 р.; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1950 р.; Пекінська декларація, 1995 р. тощо.

2. Загальна характеристика проаналізованого нормативно-правового акта на предмет дискримінації за ознакою статі

Зазначається, яким чином висвітлено тендерний аспект у акті законодавства.

3. Обґрунтування необхідності внесення змін до акта законодавства

Наводяться конкретні положення акта законодавства, які потребують внесення змін, з обов'язковим обґрунтуванням прийняття такого рішення, а також у разі необхідності інших заходів, що сприятимуть удосконаленню правового регулювання у відповідній сфері.

4. Назва структурного підрозділу Міністерства юстиції, що проводив експертизу

Міністр юстиції

(підпис)

(розшифрування)

Україна

Програма розвитку ООН в Україні
Кловський узвіз, 1, м. Київ, 01021
Тел.: +38 (044) 253 9363
Факс: +38 (044) 253 2607
www.undp.org.ua